

واکاشی ریسک شرکت به فعالیت‌های متهورانه مالیاتی با تمرکز بر ریسک و اجتناب مالیاتی

قدیر سورانی^۱

احمد کریمی خوزانی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۱۱/۲۸

چکیده

فعالیت در محیط اقتصادی بدون پذیرفتن ریسک غیرممکن است ولیکن ریسک باید در سطحی باشد که به اعتبار و آینده شرکت آسیب نرساند. بنابراین شرکت‌ها باید دامنه‌ای را ریسک را بپذیرند که رفتار عقلایی در آن محور باشد. بعضا شرکت‌ها اقداماتی را انجام می‌دهد که ریسک شرکت تحت تاثیر قرار گرفته و هزینه‌هایی را به آن تحمیل می‌نماید که رفتارهای حوزه برنامه‌ریزی مالیاتی در این دست می‌گنجد. مطالعه حاضر تلاش نموده است تا تاثیر اجتناب مالیاتی بر ریسک را با اعمال نقش تعدیلگر ریسک مالیاتی مورد ارزیابی قرار دهد. بدین منظور با روش غربالگری تعداد ۱۳۶ شرکت از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب و در دوره زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ نسبت به تحلیل آنها اقدام گردید. پژوهش از داده‌های ترکیبی با ماهیت گذشته‌نگر استفاده نموده و روش قیاسی در تفسیر نتایج بهره‌گیری شده است. مدل‌سازی نیز در بستر رگرسیون چندمتغیره شکل گرفته است. یافته‌ها بیانگر این بوده است که در شرکت‌هایی که اجتناب مالیاتی بیشتری دارند، ریسک شرکتی به صورت معناداری افزایش یافته است. از سویی یافته‌ها حاکی از آن است که ریسک مالیاتی باعث تقویت تاثیر مثبت اجتناب مالیاتی بر ریسک در شرکت‌های مورد بررسی شده است. این نتایج به عنوان هشدار است برای مدیران در مورد اطلاع از عواقب برنامه‌ریزی مالیاتی و رفتارهای متهورانه در این باره که در نهایت باعث افزایش ریسک شرکت شده و نگاه بازار نسبت به شرکت را تغییر خواهد داد.

واژگان کلیدی

ریسک شرکت، اجتناب مالیاتی، ریسک مالیاتی

^۱ دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران. (نویسنده مسئول):

(sorani9898gh@gmail.com)

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

(akarimikhozani@gmail.com)

۱. مقدمه

شرکت‌ها برای آنکه بتوانند به بازده مناسبی دست یابند، می‌بایست به دنبال سرمایه‌گذاری در پروژه‌های مختلف باشند که چنین اقدامی شرکت را در معرض ریسک قرار می‌دهد. از سویی، اقدامات و تصمیمات شرکت در سایر حوزه‌ها مانند اجتناب مالیاتی می‌تواند شرکت را در معرض ریسک قرار دهد. ریسک عنصری نامطلوب بوده و باید تلاش شود در کمترین میزان ممکن قرار گیرد. اجتناب مالیاتی علی‌رغم ظاهر قانونی که دارد، در باطن باعث می‌شود تا ریسک شرکت افزایش یابد. عدم پرداخت مالیات متناسب با آنچه شرکت در واقعیت استحقاق پرداخت آن را دارد، از یک سو باعث خواهد شد تا چنین هزینه‌هایی به سنوات آتی منتقل شده و از سویی دیگر، شهرت و سرمایه اجتماعی شرکت را در معرض خطر قرار دهد. بر این اساس بررسی رابطه فعالیت‌های متهورانه شرکت در حوزه مالیاتی و ریسک شرکت می‌تواند کمک نماید تا مدیریت ریسک به صورت علمی در شرکت‌ها صورت پذیرد. همچنین سیاست‌های مالیاتی شرکت و نوسان در پرداخت مالیات موجب می‌شود تا شرکت با شدت بیشتری در معرض ریسک قرار گیرد. ریسک مالیاتی می‌تواند ناشی از اتخاذ سیاست‌های مالیاتی غلط باشد که هزینه‌های نمایندگی شرکت را افزایش می‌دهد. با توجه به اهمیتی که مدیریت ریسک در شرکت‌ها در ایجاد آرامش در بازار و سهامداران دارد، پژوهش حاضر در این حوزه دنبال شده است تا بتواند به مدیریت بهتر ریسک در شرکت‌ها کمک نماید.

۲. مبانی نظری و ادبیات پژوهش

فعالیت در محیط‌های تجاری با هدف کسب بازده صورت می‌پذیرد و بر اساس تئوری‌های کلاسیک اقتصادی، به هر میزان فعالان اقتصادی ریسک منطقی بیشتری را پذیرا باشند، می‌توانند امیدوار به کسب بازده بیشتر باشند. از سویی محیط‌های تجاری دارای نااطمینانی‌های خاص خوئی می‌باشد که موجب بروز ریسک برای شرکت‌ها می‌شود (لیو و همکاران^۱، ۲۰۲۵). ریسک به معنی ناتوانی در پیش‌بینی آینده است. هرچه عدم اطمینان بیشتر باشد، ریسک شرکت نیز بیشتر است. ریسک شرکت از عوامل مختلفی تاثیر می‌پذیرد. یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند ریسک یک شرکت را تحت تاثیر قرار دهد، شرایط محیط فعالیت شرکت است. در شرایط عدم اطمینان و ناپایداری سیاسی و اجتماعی، ریسک شرکت به شدت افزایش پیدا می‌کند (جلیلی و همکاران، ۱۴۰۳).

ادبیات پیشین اذعان نموده است که اجتناب مالیاتی از عواملی است که می‌تواند ریسک شرکت را تحت تاثیر قرار دهد (گوئردیب و بوگاچا^۲، ۲۰۲۴). اجتناب از مالیات را می‌توان به عنوان فعالیت‌هایی در نظر گرفت که مالیات‌های صریح را کاهش می‌دهد. به بیانی دیگر، اجتناب مالیاتی را به عنوان «کاهش مالیات‌های صریح» تعریف می‌کنند و بیان می‌کنند که «اگر اجتناب مالیاتی نشان‌دهنده تداوم استراتژی‌های برنامه‌ریزی مالیاتی است که در آن چیزی مانند سرمایه‌گذاری اوراق قرضه شهرداری در یک انتها قرار دارد، آنگاه اصطلاحاتی مانند «عدم انطباق»، «فرار»، «نزدیک به تهاجمی» است (حیب و همکاران^۳، ۲۰۲۴). اجتناب از مالیات مزایایی را برای شرکت‌ها در قالب انتقال ثروت از دولت به سهامداران فراهم می‌کند. چنین استراتژی‌هایی معمولاً ماهیت بلندمدت دارند، یا به طور دائم اجتناب می‌کنند یا پرداخت مالیات را برای چندین سال

1 Liu et al

2 Guedrib and Bougacha

3 Habib et al

به تعویق می‌اندازند. در نتیجه، پس انداز نقدی ناشی از اجتناب مالیاتی می‌تواند قابل توجه باشد (تای و همکاران^۴، ۲۰۲۵). مطالعات پیشین تأثیر اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت را از سه دیدگاه مورد بررسی قرار داده‌اند (گراهام و همکاران^۵، ۲۰۱۲). دیدگاه اول، برنامه‌ریزی مالیاتی است که بر اساس آن ادعا می‌شود که شرکت‌ها تلاش می‌کنند که به منظور کاهش خروج منافع و وجوه نقد از شرکت ناشی از پرداخت مالیات، اجتناب مالیاتی را دستور کار خود قرار دهند که این امر با افزایش فاصله بین مالیات تشخیصی و ابرازی خود را نشان می‌دهد. با این حال، اگرچه خروج منافع و وجوه نقد در شرکت می‌تواند برای ذینفعان شرکت‌ها مطلوب باشد، ولیکن در افشای اقدامات شرکت می‌تواند ریسک جرائم مالیاتی و تخریب شهرت شرکت را به همراه داشته باشد، بنابراین از این دیدگاه، افزایش اجتناب مالیاتی منجر به افزایش ریسک می‌گردد (گانتر و همکاران^۶، ۲۰۱۷).

از دیدگاه مدیریت سود، براساس این دیدگاه، اجتناب از پرداخت مالیات می‌تواند ناشی از اقدامات فرصت طلبانه مدیران و ابرازی جهت مدیریت سود در شرکت باشد. استدلال می‌شود که هرچه تفاوت بین مالیات تشخیصی و ابرازی بیشتر باشد، دستکاری در صورت‌های مالی بیشتر و کیفیت سود در سطح پایینتری وجود دارد. بنابراین می‌توان گفت که کاهش کیفیت سود منجر به افزایش ریسک اطلاعاتی و در نهایت ریسک کلی شرکت می‌گردد (وهاب و همکاران^۷، ۲۰۲۲). بر اساس دیدگاه تعامل بین قوانین مالیاتی و استانداردهای حسابداری، تفاوت بین مالیات تشخیصی و ابرازی می‌تواند از اختلاف بین قوانین مالیاتی و حسابداری ناشی گردد (رافائل^۸، ۲۰۲۴). در نتیجه این امر و از آنجایی که سو جریان کمتری در این دیدگاه وجود دارد، کشورها به ویژه کشورهای سرمایه پذیر تلاش می‌کنند که تفاوت بین مقررات مالیاتی و مالی را کاهش دهند. در واقع هرچه، اختلاف و عدم انطباق بین تفاوت مالیات تشخیصی و ابرازی و مالی بیشتر باشد، ریسک شرکت نیز بیشتر می‌شود (عبدالوهاب و همکاران^۹، ۲۰۱۵). نتایج بررسی سه دیدگاه نشان می‌دهد که تلاش برای اجتناب از پرداخت مالیات منجر به افزایش ریسک شرکت می‌گردد. تفاوت بین مالیات تشخیصی و ابرازی به عنوان یکی از مهمترین شاخص‌های اجتناب از پرداخت مالیات به دلایل مختلف از جمله کاهش کیفیت سود، عدم انطباق بین قوانین مالیاتی و حسابداری و مدیریت سود می‌تواند ریسک شرکت را افزایش دهد. همچنین در سطح کلان نیز، افزایش اجتناب از پرداخت مالیات که در نهایت می‌تواند به فرار مالیاتی منجر گردد منجر به کاهش حسن شهرت کشور در سطح جهان می‌گردد. در واقع، تفاوت مالیات تشخیصی و ابرازی توانایی یک کشور برای جمع‌آوری مالیات (حداقل برای برآورده کردن مقدار مالیاتی که از لحاظ نظری باید پرداخت شود) ارائه می‌دهد. بنابراین افزایش شکاف مالیاتی می‌تواند ریسک

4 Thai et al

5 Graham et al

6 Guenther et al

7 Wahab et al

8 Rafael

9 Abdul Wahab et al

سیستماتیک در سطح کلان را نیز تحت تأثیر قرار دهد (وهاب و همکاران، ۲۰۲۲). بنابراین اجتناب مالیاتی می تواند عاملی برای افزایش ریسک شرکت باشد.

از سویی، رابطه اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت می تواند تحت تأثیر ریسک مالیاتی قرار گیرد. رفتار ریسک مالیاتی اساساً یک فعالیت غیرقانونی است که توسط سود هدایت می شود. مالیات دهندگان می توانند از طریق تقلب مالیاتی یا با اجتناب عمدی از پرداخت تعهدات مالیاتی واقعی خود سودهای بالایی به دست آورند. با این حال، رفتارهای ریسک مالیاتی نه تنها به طور جدی پایه مالیاتی را از بین می برد، بلکه به طور غیرمستقیم بر رقابت پذیری مالیات دهندگان قانونی و صادق تأثیر می گذارد و در نتیجه نظم اقتصادی بازار رقابت عادلانه را مختل می کند (ژنگ و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۴). در این راستا، دراک و همکاران^{۱۱} (۲۰۱۹)، ریسک مالیاتی را به عنوان عدم انطباق (داوطلبانه) با قوانین مالیاتی، و به عنوان سوء تفاهم از یک اقدام مساعد مالیاتی که می تواند زیان درآمد مهمی ایجاد کند، تعریف نموده اند. محققان ثابت کرده اند که فعالیت های اجتناب از مالیات تنها بخشی از ریسک مالیاتی را ایجاد می کند و شرکت ها می توانند بدون درگیر شدن در اجتناب مالیاتی، ریسک مالیاتی داشته باشند. متعاقباً، ریسک مالیاتی منجر به نتایج مالیاتی آتی می شود که خارج از انتظار است. هاتچنز و رگو^{۱۲} (۲۰۱۵)، بیان نمودند که ریسک مالیاتی می تواند هزینه های زیادی را بر شرکت ها تحمیل کند. اول، هزینه های برنامه ریزی مالیاتی وجود دارد که توسط سایر محققین مجری هزینه ها فراخوانی می شوند. ریگو و ویلسون^{۱۳} (۲۰۱۲)، بیان می کنند که مواضع مالیاتی تهاجمی، مدیران را ملزم به سرمایه گذاری منابع قابل توجهی در قالب حق الزحمه پرداختی به حسابداران و وکلا می نماید. دوم، اجتناب از مالیات پرخطر می تواند منجر به ایجاد تضاد منافع بین مدیر و سهامداران و در نتیجه هزینه های نمایندگی شود. سوم، ریسک مالیاتی، هزینه های تطبیق با مقامات مالیاتی و مقررات حسابداری را به وجود می آورد. ریسک مالیاتی می تواند باعث هزینه های شهرت شود (یون و همکاران^{۱۴}، ۲۰۲۱)، که در نهایت موجب افزایش ریسک شرکت می شود. بنابراین ریسک مالیاتی باعث خواهد شد تا عدم اطمینان نسبت به آینده شرکت به دلیل نگرانی از کشف تخلفات مالیاتی شرکت و اعمال جرائم مالی و حقوقی علیه شرکت افزایش یابد. لذا شرکت ریسک بیشتری را به واسطه خطرپذیری بالای شرکت در حوزه مالیاتی پیش رو خواهد داشت (چن و منگ^{۱۵}، ۲۰۲۵). برآیند مطالب ارائه شده این است که از یک سو اجتناب مالیاتی باعث خواهد شد تا ریسک شرکت افزایش یابد و این رابطه در شرکت هایی که ریسک مالیاتی بالاتری دارند، شدیدتر خواهد بود. برای آزمون این رابطه ها در بین شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش دنبال شده و در نهایت پاسخ سوال زیر ارائه می شود:

10 Zheng et al

11 Drake et al

12 Hutchens and Rego

13 Rego and Wilson

14 Yoon et al

15 Chen and Meng

آیا ریسک مالیاتی در تاثیر اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران نقش تعدیلگری دارد؟

۳. فرضیه های پژوهش

فرضیه اول: اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تاثیر مثبت و معناداری دارد.
فرضیه دوم: ریسک مالیاتی در تاثیر اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران نقش تعدیلگری (مثبت) دارد.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر، توصیفی بوده و از نظر هدف کاربردی و در حیطه پژوهش‌های قیاسی و گذشته‌نگر با استفاده از داده‌های کمی می‌باشد. برای آزمون رابطه بین متغیرها و معنی دار بودن مدل از تحلیل رگرسیون چند متغیره در نرم افزار استاتا استفاده گردید. در پژوهش حاضر جامعه آماری شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که جامعه آماری این پژوهش، باید دارای شرایط زیر باشد:

- ۱- جهت افزایش قابلیت مقایسه، پایان سال مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفندماه باشد.
 - ۲- شرکت‌ها قبل از سال ۱۳۹۵ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند و تا پایان سال ۱۴۰۲ نیز در بورس حاضر باشند.
 - ۳- اطلاعات مورد نیاز آنها در دسترس باشد و طی دوره پژوهش تغییر سال مالی نداشته باشند.
 - ۴- جز شرکت‌های مالی، بیمه و بانک‌ها نباشد.
- با توجه به شرایط ذکر شده، تعداد ۱۱۵ شرکت از جامعه آماری در دوره زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ جهت انجام آزمون فرضیه پژوهش انتخاب شدند.

۵. متغیرهای پژوهش

ریسک شرکت (Risk): هاجنز و همکاران^{۱۶} (۲۰۲۰) ریسک شرکت را به عنوان عدم اطمینان در مورد آینده شرکت تعریف نمودند. همچنین میلر^{۱۷} (۱۹۷۷) اشاره می‌کند که، در عمل، عدم قطعیت، اختلاف عقاید و ریسک به طور جدایی ناپذیری با هم مرتبط هستند. او هم توضیح می‌دهد که عدم قطعیت معمولاً مستلزم اختلاف نظرها است که منجر به تنوع بیشتر در قیمت سهام شرکت می‌شود (هاچنز و همکاران، ۲۰۲۰). بنابراین با الگوبرداری از پژوهش گوئدریب و بوگاچا (۲۰۲۴)، برای آزمایش تجربی فرضیه‌های تحقیق، از نوسانات بازده به عنوان شاخصی از ریسک شرکت استفاده می‌شود. از ریسک خاص شرکت به عنوان معیاری از ریسک شرکت بهره‌گیری خواهد شد. بنابراین، برای محاسبه ریسک خاص شرکت از واریانس بازده خاص شرکت به شرح رابطه (۳-۱) استفاده گردیده است.

$$\text{Var}(r_{it}) = \text{Var}(R_{it}) - \text{Var}(R^M_t) \quad \text{رابطه (۱)}$$

که در رابطه (۱):

R_{it} : مازاد بازده سهام شرکت A در پایان سال t نسبت به نرخ بازده بدون ریسک (نرخ سود بانکی)

R^M_t : مازاد بازده بازار در پایان سال t نسبت به نرخ بازده بدون ریسک (نرخ سود بانکی)

r_{it} : بازده خاص شرکت A در پایان سال t می باشد.

برای اندازه گیری ریسک خاص ($RISK_{it}$)، از مجذور بازده خاص به شرح رابطه (۲)، استفاده شده است.

$$RISK_{it} = \sqrt{\text{Var}(r_{it})} \quad \text{رابطه (۲)}$$

نوسانات زیاد بازده نشاندهنده عدم اطمینان به تکرار عملکرد سال جاری در دوره های مالی آتی بوده و باعث کاهش قابلیت پیش بینی عملکرد آتی شرکت خواهد گردید. بر این اساس هر چقدر نوسانات بازده سهام افزایش یابد، ریسک خاص شرکت نیز افزایش می یابد که به عنوان یک مولفه نامطلوب محسوب می گردد.

متغیر مستقل

اجتناب مالیاتی ($Tax.Avo$): با الگوبرداری از پژوهش گوئدریب و بوگاچا (۲۰۲۴)، از نرخ موثر مالیاتی برای اندازه-

گیری اجتناب مالیاتی استفاده شده است. بدین منظور در ابتدا نسبت هزینه های مالیاتی شرکت به سود خالص شرکت

محاسبه و سپس عدد محاسبه شده در ضریب منفی یک ضرب می شود. به هر میزان این عدد بالاتر باشد، بیانگر اجتناب

مالیاتی بیشتر است.

$$ETR_{it} = \frac{Tax.Payd_{it}}{Pretax.Income_{it}} \quad \text{رابطه (۴)}$$

متغیر تعدیلگر

ریسک مالیاتی ($Tax.Risk$): در پژوهش حاضر به پیروی از گوئدریب و بوگاچا (۲۰۲۴)، از نوسانات ۵ ساله نرخ موثر

مالیاتی نقدی به عنوان شاخصی از ریسک مالیاتی استفاده شده است که نحوه اندازه گیری آن به شرح رابطه (۵) می باشد.

$$CETR.Volatility_{it} = \frac{STDEV(CETR_{it-4} + CETR_{it-3} + CETR_{it-2} + CETR_{it-1} + CETR_{it})}{CETR_{it}} \quad \text{رابطه (۵)}$$

که در رابطه فوق:

$CETR.Volatility_{it}$: انحراف معیار نوسانات نرخ موثر مالیاتی نقدی شرکت A در یک دوره ۵ ساله

$STDEV$: انحراف معیار

$CETR$: نرخ موثر مالیاتی نقدی پرداختی شرکت A در سال t می باشد.

متغیرهای کنترلی

با الگوبرداری از پژوهش گوئدریب و بوگاجا (۲۰۲۴)، متغیرهای کنترلی زیر برای پژوهش حاضر برگزیده شده است.

اندازه (Size): برابر است با لگاریتم طبیعی دارایی‌های شرکت در انتهای سال مالی.

اهرم مالی (Lev): برابر است با بدهی‌ها به دارایی‌های شرکت در انتهای سال مالی.

بازده دارایی‌ها (ROA): برابر است با نسبت سود خالص به دارایی‌های شرکت در انتهای سال مالی.

ارزش شرکت (BTM): برابر است با نسبت ارزش بازار سهام شرکت بر ارزش دفتری سهام شرکت.

انحراف استاندارد جریان نقد عملیاتی (SD-OCF): برابر است با انحراف استاندارد جریان نقد حاصل از

فعالیت‌های عملیاتی شرکت در یک دوره زمانی ۳ ساله متوالی.

۶. متغیرهای پژوهش

آزمون فرضیه اول پژوهش با بهره‌گیری از مدل (۱) صورت می‌پذیرد.

$$Firm.Risk_{it} = \beta_0 + \beta_1 Tax.Avo_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 Lev_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 BTM_{it} + \beta_6 SD.OCF_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{مدل (۱)}$$

به منظور آزمون فرضیه پژوهش از ضریب β_1 مورد توجه قرار می‌گیرد، ضریب β_1 بیانگر جهت تاثیرگذاری متغیر مستقل بر متغیر وابسته بوده و اگر سطح معناداری آماره آن کمتر از ۰/۰۵ باشد با سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا نمود که فرضیه پژوهش رد نشده است.

آزمون فرضیه دوم پژوهش با بهره‌گیری از مدل (۲) صورت می‌پذیرد.

$$Firm.Risk_{it} = \beta_0 + \beta_1 Tax.Avo_{it} + \beta_2 Tax.Risk_{it} + \beta_3 (Tax.Avo_{it} * Tax.Risk_{it}) + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 Lev_{it} + \beta_6 ROA_{it} + \beta_7 BTM_{it} + \beta_8 SD.OCF_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{مدل (۲)}$$

به منظور آزمون فرضیه پژوهش از ضریب β_3 مورد توجه قرار می‌گیرد. اگر ضریب تاثیر متغیر تعاملی نسبت به ضریب تاثیر متغیر مستقل (β_1)، بیشتر باشد و اگر سطح معناداری آماره آن کمتر از ۰/۰۵ باشد با سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا نمود که فرضیه پژوهش رد نشده است.

۷. یافته‌های پژوهش

۷.۱. یافته‌های توصیفی

در این بخش به ارائه آمار توصیفی پرداخته شده است. بدین منظور ابتدا با استفاده از نرم افزار استتا آمار توصیفی گرفته شد که مشاهده ضریب چولگی و کشیدگی متغیرها بیانگر وجود داده‌های پرت در برخی متغیرها بوده است. برای رفع این مشکل که امکان ایجاد تورش در نتایج را افزایش می‌دهد نسبت به ترمیم داده‌های پرت اقدام شد. در این پژوهش از دستور وینزورایزینگ برای ترمیم داده‌های پرت استفاده شده است.

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	چولگی	کشیدگی
ریسک شرکت	Risk	۰/۷۳۹	۰/۴۷۹	-۰/۰۰۰	۱/۷۳۰	۰/۳۱۹	۲/۲۲۱
اجتناب مالیاتی	Tax.Avo	۰/۰۹۱	۰/۰۸۴	۰/۰۰۰	۰/۲۵۰	۰/۴۳۱	۱/۸۷۹
ریسک مالیاتی	Tax.Risk	۰/۰۹۲	۰/۰۷۴	۰/۰۰۰	۰/۲۰۰	۰/۲۶۹	۱/۵۶۴
اندازه شرکت	Size	۱۵/۶۴۴	۱/۴۵۲	۱۳/۴۱۸	۱۸/۷۳۵	۰/۴۴۳	۲/۴۱۸
اهرم مالی	Lev	۰/۵۰۵	۰/۲۰۲	۰/۱۴۵	۰/۸۶۰	-۰/۰۱۲	۲/۱۱۳
بازده دارایی ها	ROA	۰/۱۹۰	۰/۱۴۵	-۰/۰۰۳	۰/۴۸۵	۰/۴۷۲	۲/۱۶۱
ارزش شرکت	BTM	۵/۲۳۴	۴/۴۸۱	۱/۰۶۲	۱۷/۹۱۱	۱/۵۴۶	۴/۶۳۳
انحراف استاندارد جریان نقد	SD.OCF	۰/۰۱۳	۰/۰۰۱	۰/۰۱۰	۰/۰۱۶	۰/۲۸۴	۲/۵۴۲

آمار توصیفی ارائه شده پس از ترمیم داده‌های پرت ارائه گردیده است. از آنجائی که آمار توصیفی اولیه ارائه شده در پیوست آماری حاکی از وجود داده‌های پرت بود، برای کاهش اثرات منفی داده پرت بر نتایج پژوهش، در نرم افزار استاتا با اجرای دستور وینزورایزینگ به ترمیم داده‌های پرت اقدام گردید. میانگین ریسک شرکت در نمونه مورد بررسی ۰/۷۳۹ است که ریسک نسبتا بالا در شرکت‌ها را نشان می‌دهد. دلیل این موضوع وجود نوسانات در بازار سهام در طی دوره پژوهش بوده است که اوج آن در سال ۱۳۹۹ می‌باشد. اجتناب مالیاتی نیز میانگین ۰/۰۹۱ را نشان می‌دهد که اجتناب مالیاتی نسبتا پایین در ایران را به تصویر کشیده است. ریسک مالیاتی نیز به طور میانگین ۰/۰۹۲ است که لزوم توجه بیشتر شرکت‌ها به مدیریت ریسک در حوزه مالیاتی را گوشزد می‌کند. ارزش شرکت به دلیل فاصله زیاد ارزش دفتری با ارزش بازار سهام شرکت‌ها، در مقایسه با سایر متغیرهای پژوهش بیشترین انحراف معیار را به خود اختصاص داده است. از نظر دو آماره چولگی و کشیدگی نیز ارزش شرکت در صدر قرار گرفته است. اهرم مالی نیز تنها متغیری است که چولگی آن منفی است.

۲.۲. یافته‌های استنباطی

برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از رگرسیون خطی چندگانه استفاده شده است. در ابتدا قبل از برازش الگو، میزان همخطی بین متغیرهای مستقل تحقیق از طریق آزمون تورم واریانس مورد بررسی قرار گرفت. تجربیات عملی حاکی از این است که اگر عامل تورم واریانس بزرگتر از ۵ باشد، مبین وجود یک اخطار احتمالی است و اگر بزرگتر از ۵ باشد یک اخطار جدی را یادآور می‌شود و حکایت از آن دارد که ضرایب رگرسیونی مربوطه به علت هم خطی چندگانه بصورت ضعیفی برآورد شده‌اند. نتایج این آزمون حاکی از عدم وجود همخطی شدید بین متغیرهای مستقل و کنترلی است. جهت انتخاب بهترین مدل بین داده‌های تلفیقی و ترکیبی با روش اثرات ثابت از آزمون چاو (F تست) و در نهایت جهت انتخاب بهترین مدل بین داده‌های ترکیبی با روش اثرات ثابت و روش اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده شد که نتایج این آزمون‌ها برای مدل‌های پژوهش در جدول ۲ گزارش شده است:

جدول ۲- نتایج آزمون چاو و هاسمن

مدل‌ها	نوع آزمون	مقدار آماره	سطح معنی داری	نتیجه گیری
مدل اول	آزمون F لیمر	۵/۴۷	۰/۰۰۰۰	داده‌های تابلویی
	آزمون هاسمن	۱۱/۷۸	۰/۰۳۷۱	اثرات ثابت
مدل دوم	آزمون F لیمر	۵/۲۱	۰/۰۰۰۰	داده‌های تابلویی
	آزمون هاسمن	۶۱/۵۹	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت

بر اساس نتایج گزارش شده، باید از الگوی اثرات ثابت برای برآورد این مدل مناسب است. با توجه به نتایج جدول فوق مدل‌های مربوط به فرضیه‌های این پژوهش به روش اثرات ثابت برآورد گردید. قبل از برآورد مدل، لازم است تا برخی از فروض اصلی زیربنائی رگرسیون شامل عدم خودهمبستگی باقیمانده‌ها، همبستگی مقطعی باقیمانده‌ها و ناهمسانی واریانس مورد آزمون قرار گیرد. در این تحقیق برای آزمون همبستگی مقطعی باقی مانده‌ها از آزمون پسران استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون پسران، از آنجا که سطح معناداری به دست آمده‌ی آماره‌ی این آزمون کمتر از سطح خطای مورد انتظار پنج درصد است، فرض صفر این آزمون مبنی بر عدم وجود همبستگی مقطعی بین باقیمانده‌ها پذیرفته نشده و فرض وجود همبستگی مقطعی تایید می‌شود که برای رفع این مشکل از آزمون هاشل استفاده گردید. برای بررسی خودهمبستگی سریالی نیز از آزمون والد ریچ (۲۰۰۲) بهره گیری شد. از آنجا که سطح معناداری بدست آمده‌ی آزمون والد ریچ کوچکتر از سطح معناداری پنج درصد است، لذا فرض صفر این آزمون رد شده و فرض یک که همان وجود خود همبستگی سریالی و نشان دهنده وجود خود همبستگی مرتبه اول است قبول می‌گردد و جهت رفع آن از مدل حداقل مربعات ترمیم یافته دستور $AR(1)$ استفاده و رفع مشکل خودهمبستگی شد. در این پژوهش برای برآورد فرض ناهمسانی واریانس از آزمون والد تعدیل شده بهره گیری شد که نتایج حاکی از وجود مشکل ناهمسانی واریانس بود، لذا ضرورت دارد، به منظور رفع مشکل ناهمسانی واریانس، از مدل‌های مناسب استفاده شود. در این پژوهش جهت رفع مشکل ناهمسانی واریانس‌ها از روش حداقل مربعات تعمیم یافته GLS دستور $Xt\ gls$ استفاده گردید و مشکل ناهمسانی واریانس‌ها رفع گردید.

۸. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تاثیر مثبت و معناداری دارد.

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب تاثیر	انحراف معیار	Z	معناداری
اجتناب مالیاتی	Tax.Avo	۰/۶۵۴	۰/۱۷۹	۳/۶۴	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	Size	۰/۰۳۲	۰/۰۱۵	۲/۰۸	۰/۰۳۷
اهرم مالی	Lev	۰/۰۲۸	۰/۱۰۷	۰/۲۷	۰/۷۸۸
بازده دارایی‌ها	ROA	-۰/۱۱۲	۰/۱۴۲	-۰/۷۹	۰/۴۳۰
ارزش شرکت	MTB	-۰/۰۱۵	۰/۰۰۳	-۴/۲۷	۰/۰۰۰
انحراف استاندارد جریان نقد	SD.OCF	-۱۵/۱۰۷	۱۲/۰۷۱	-۱/۲۵	۰/۲۱۱
ضریب ثابت	Cons	۰/۵۷۸	۰/۲۴۰	۲/۴۱	۰/۰۱۶

بررسی کلیات برازش مدل

ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب والد	معناداری والد
R	R ²	Wald chi2	Prob
۰/۳۹۵۹	۰/۳۸۲۸	۴۳/۵۴	۰/۰۰۰۰

مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برآوردی مدل رگرسیونی برابر با ۰/۳۸۲۸ می باشد. مقدار ضریب تعیین برآورد شده، گویای این مطلب است که حدود ۳۸ درصد از رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می شود؛ که این امر بیانگر ارتباط نسبتاً مناسب متغیرهای مستقل و کنترلی با متغیر وابسته می باشد. اگر مقدار احتمال آماره t مربوط به ضرایب کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ باشد، ضریب مربوطه معنی دار است. بر این اساس، مقدار احتمال آماره متغیر مستقل اجتناب مالیاتی برابر با ۰/۰۰۰ است که از سطح خطای ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین، ضریب این متغیر به لحاظ آماری معنی دار است. معنی دار بودن ضریب این متغیر به مفهوم تاثیر معنی دار متغیر اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت است. همچنین با توجه به ضریب تاثیر این متغیر که ۰/۶۵۴ می باشد می توان گفت که اجتناب مالیاتی باعث افزایش ریسک شرکت می شود. بنابراین فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۵ تائید می گردد.

فرضیه دوم: ریسک مالیاتی در تاثیر اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران نقش تعدیلگری (مثبت) دارد.

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب تاثیر	انحراف معیار	Z	معناداری
اجتناب مالیاتی	Tax.Avo	۰/۶۱۸	۰/۱۷۷	۳/۴۹	۰/۰۰۰
ریسک مالیاتی	Tax.Risk	۰/۴۰۱	۰/۲۰۳	۱/۹۷	۰/۰۴۸
اجتناب مالیاتی* ریسک مالیاتی	Tax.Avo*Tax.Risk	۱۲/۵۴۴	۲/۱۵۷	۵/۸۲	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	Size	۰/۰۲۲	۰/۰۱۵	۱/۴۸	۰/۱۴۰
اهرم مالی	Lev	۰/۰۰۲	۰/۱۰۴	۰/۰۲	۰/۹۸۱
بازده دارایی ها	ROA	-۰/۱۵۶	۰/۱۳۹	-۱/۱۲	۰/۲۶۴
ارزش شرکت	MTB	-۰/۰۱۳	۰/۰۰۳	-۳/۸۶	۰/۰۰۰
انحراف استاندارد جریان نقد	SD.OCF	-۹/۷۱۷	۱۱/۸۴۷	۰/۸۲	۰/۴۱۲
ضریب ثابت	Cons	۰/۷۰۱	۰/۲۳۵	۲/۹۷	۰/۰۰۳

بررسی کلیات برازش مدل

ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب والد	معناداری والد
R	R^2	$Wald\ chi2$	$Prob$
۰/۳۶۹۴	۰/۳۵۸۰	۸۰/۶۴	۰/۰۰۰۰

ضریب تعیین تعدیل شده برآوردی مدل رگرسیونی برابر با ۰/۳۵۸۰ می‌باشد. مقدار ضریب تعیین برآورد شده، گویای این مطلب است که حدود ۳۶ درصد از رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود؛ که این امر بیانگر ارتباط نسبتاً مناسب متغیرهای مستقل و کنترلی با متغیر وابسته می‌باشد. تایید نقش تعدیلگری ریسک مالیاتی در رابطه اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت در حالتی صورت می‌پذیرد که با حضور متغیر تعدیلگر در مدل دوم، ضریب تاثیر متغیر تعاملی نسبت به ضریب تاثیر متغیر مستقل افزایش یافته باشد. همانگونه که گزارش شده است، ضریب تاثیر متغیر تعاملی (اجتناب مالیاتی* ریسک مالیاتی) برابر با ۱۲/۵۴۴ است که نسبت به ضریب تاثیر متغیر مستقل در مدل دوم (اجتناب مالیاتی) که برابر با ۰/۶۱۸ است، افزایش زیادی یافته است. از سویی سطح معناداری متغیر تعاملی کمتر از ۰,۰۵ است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرضیه دوم پژوهش تایید شده است.

۹. نتیجه گیری و پیشنهادها

بر اساس نتایج نشان داده شد که با اطمینان ۹۵ درصد، اجتناب مالیاتی تاثیر مثبت و معناداری بر ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد. این نتیجه اثرات منفی پرداختن به اقدامات فرصت طلبانه در حوزه مالیاتی را به تصویر می‌کشد. ریسک معیاری از مجموع خطراتی است که شرکت را تهدید می‌کند. اجتناب مالیاتی نوعی فرار از پرداخت حقوق دولتی است که دارای شکل قانونی است. چنین اقداماتی بر اساس تئوری علامت‌دهی پیام منفی به جامعه منتقل نموده و این باور را که شرکت به قوانین و مقررات پایبند نیست را منتقل می‌نماید. همچنین بر اساس تئوری نمایندگی، اجتناب مالیاتی نوعی اقدام فرصت طلبانه است. بنابراین باعث افزایش هزینه‌های نمایندگی در شرکت می‌شود. شاید به نوعی بتوان ادعا نمود که ریسک شرکت همان مجموع هزینه‌های نمایندگی یک شرکت می‌باشد. اجتناب مالیاتی باعث بی‌اعتمادی دولت نسبت به شرکت شده و در برخی از مواقع چتر حمایتی را از روی سر شرکت بر می‌دارد. همچنین اجتناب مالیاتی عاملی برای پا گذاشتن شرکت بر حقوق اجتماعی است که ممکن است با واکنش منفی مشتریان شرکت همراه گردد. اجتناب مالیاتی باعث می‌شود که شهرت منفی برای شرکت به وجود آید و سرمایه اجتماعی شرکت که می‌توانست پشتوانه قوی در نوسانات اقتصادی باشد، از بین برود. اجتناب از مالیات ریسک تلقی می‌شود زیرا در آینده اختلافات مالیاتی ایجاد می‌کند که بر جریان نقدی پس از مالیات شرکت تأثیر می‌گذارد. بر اساس تئوری نمایندگی، نماینده می‌تواند با استفاده از اطلاعات نامتقارن برای تحقق منافع خود از طریق فعالیت‌های اجتناب از مالیات، بصورت فرصت طلبانه اقدام نماید. اجتناب مالیاتی باعث می‌شود شفافیت حسابداری شرکت ضعیف باشد و عدم اطمینان از درآمدهای آتی که سرمایه گذاران به دست خواهند آورد را افزایش می‌دهد. به دلیل فعالیت‌های اجتناب از مالیات،

شفافیت ضعیف حسابداری خطر عدم تقارن اطلاعاتی را افزایش می‌دهد که کارایی بازار سرمایه و عدم اطمینان در مورد بازده سرمایه گذاری را مختل می‌کند. بنابراین اجتناب مالیاتی آینده شرکت را با تهدید روبرو می‌کند که افزایش ریسک شرکت نتیجه آن است. نتایج با یافته‌های جلیلی و همکاران (۱۴۰۳)، کائو و همکاران (۲۰۲۱) و وهاب و همکاران (۲۰۲۲) همسو می‌باشد. نتایج در آزمون فرضیه دوم پژوهش نیز گواه بر این بوده است که ریسک مالیاتی باعث تشدید اثر مثبت اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران شده است. ریسک مالیاتی نتیجه استمرار سیاست‌های متهورانه مالیاتی در شرکت‌ها می‌باشد. بر اساس تئوری نمایندگی، ریسک مالیاتی منجر به افزایش عدم تقارن اطلاعاتی می‌شود که در آن شرکت‌ها فعالیت‌های اجتناب از مالیات تهاجمی را برای جلوگیری از ریسک حسابرسی توسط مقامات مالیاتی پوشش می‌دهند. مالیات عاملی است که مقدار زیادی از درآمد قبل از مالیات را کاهش می‌دهد و عدم قطعیت پرداخت مالیات به طور قابل توجهی بر جریان نقدی پس از مالیات تأثیر می‌گذارد. ریسک مالیاتی باعث افزایش نگرانی‌ها درباره جریان‌های نقدی غیرقابل پیش بینی پس از مالیات منعکس می‌شود. این شرایط توسط سرمایه گذاران بالقوه یک موضوع پرریسک تلقی می‌شود که باعث می‌شود آنها نرخ بازده مورد انتظار خود را به عنوان جبران ریسک سرمایه گذاری، افزایش دهند. ریسک مالیاتی بالا به عنوان نوسانات بالای جریان نقدی پس از مالیات توصیف می‌شود که بر توانایی شرکت برای توزیع جریان‌های نقدی پس از مالیات تأثیر می‌گذارد. بر ایند چنین شرایطی افزایش ریسک شرکت است. ریسک مالیاتی به عنوان شاخصی برای اندازه‌گیری دقیق ریسک مرتبط با این استراتژی و ایجاد بستر مورد نیاز برای اتخاذ یک تصمیم خوب مطابق با نیاز آنها فراهم می‌کند. در واقع، اجتناب از مالیات مزایایی را ایجاد می‌کند (پس انداز مالیاتی که پس از جریان مالیات-نقد افزایش می‌یابد)، اما می‌تواند هزینه‌های مالیاتی و غیر مالیاتی را نیز بر شرکت تحمیل کند. با این حال، اجتناب مالیاتی که شامل عدم اطمینان بیشتر است و بنابراین ریسک مالیاتی بیشتری بر شرکت‌ها تحمیل می‌کند و سهامداران آنها می‌توانند هزینه‌های قابل توجهی را بر روی شرکت‌ها تحمیل کنند و در برخی موارد، این هزینه‌ها ممکن است بیشتر از مزایای مالیاتی مرتبط باشد. بر این اساس، تأثیر اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت بستگی به سطح ریسک مالیاتی مرتبط با برنامه‌ریزی مالیاتی دارد. نتایج کسب شده همسویی زیادی با یافته‌های ساری و همکاران (۱۴۰۱)، گوئدریب و مائورانی (۲۰۲۳) و گوئدری و حبیبی (۲۰۲۵)، همسو می‌باشد. بر اساس نتایج فرضیه اول که اجتناب مالیاتی را عاملی برای افزایش ریسک شرکت معرفی نموده است، به شرکت‌ها توصیه می‌شود جهت مدیریت ریسک و ایجاد آرامش در بازار سهام و کسب اعتماد سهامداران، از فعالیت‌هایی مانند اجتناب مالیاتی که وجهه شرکت را در نزد جامعه لکه‌دار می‌کند، پرهیز نمایند. تقویت کنترل‌های داخلی برای نظارت هر چه بیشتر بر فعالیت‌ها و تصمیمات مدیریت در حوزه مالیاتی می‌تواند این مسیر را هموار سازد. همچنین قوانین مالیاتی باید به نوعی اصلاح گردد که فرصت-طلبی شرکت‌ها را کاهش دهد. بر اساس نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش نیز پیشنهاد می‌شود مدیران مالی شرکت‌ها با بهره‌گیری از نظرات مشاوران مالیاتی، سیاست‌های عادلانه مالیاتی برای شرکت تدوین نمایند که در کنار حمایت از حقوق سهامدار، حقوق دولتی را نیز پرداخت نماید. دولت نیز در طرف مقابل باید مشوق‌های مالیاتی بیشتری برای افزایش انگیزه

مودیان مالیاتی در نظر گیرد تا بتواند درآمدهای مالیاتی را افزایش دهد. به حساب‌رسان و ممیزان مالیات نیز توصیه می‌شود در سیدگی به دفاتر شرکت‌هایی که ریسک بالایی دارند، با احتیاط و دقت بیشتری عمل نموده تا بتوانند به درستی مالیات واقعی شرکت‌ها را تشخیص داده و وصول نمایند. انجام صحیح چنین اقداماتی باعث توزیع عادلانه ثروت در جامعه خواهد شد. یافته‌های پژوهش می‌تواند به عنوان راهنمایی برای سرمایه‌گذاران جهت شناسایی شرکت‌های با ریسک بالا باشد، تا بر این اساس تصمیمات سرمایه‌گذاری منطقی‌تری اخذ نمایند. توجه به اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت می‌تواند به تحلیل-گران و سرمایه‌گذاران در این راستا کمک نماید.

۱۰. منابع

۱. اسکندری، علیرضا و عبدالملکی، زیبا. (۱۴۰۱). تأثیر اجتناب از پرداخت مالیات و حاکمیت شرکتی بر ریسک ورشکستگی شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران. *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*. ۵(۶۸)، ۱۲۶-۱۴۳.
۲. پناهی، مهدی؛ احمدی، یاسر و ترابی، سعید. (۱۴۰۲). تأثیر توانایی مدیریتی بر ریسک مالیات شرکت و اجتناب مالیاتی بلندمدت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*. ۶(۸۶)، ۲۳۰-۲۴۵.
۳. جلیلی، صابر؛ ابراهیمی مقدم، مهدی و نظری حسینی، سیدحسین. (۱۴۰۳). رابطه بین تفاوت مالیات تشخیصی و ابرازی و ریسک شرکت با توجه به نقش سهامداران نهادی. *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*. ۷(۹۴)، ۱۶۰-۱۷۱.
۴. قوت مند جزئی، عبدالمجید؛ عرب مازار یزدی، محمد و صفرزاده بندری، محمدحسین. (۱۴۰۰). نقش متنوع‌سازی استراتژی‌های برنامه‌ریزی مالیاتی در تبیین رابطه اجتناب مالیاتی با ریسک مالیاتی. *نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی*. ۱۳(۴)، ۴۱-۶۶. doi: 10.22108/far.10.221.134297,1902
۵. علی زاده، الهام؛ خدای پور، احمد و پورحیدری، امید. (۱۴۰۳). ارتباط صرفه جویی نقدی مالیات با ریسک شهرت در بورس اوراق بهادار کشورهای منتخب منطقه خلیج فارس. *حسابداری و منافع اجتماعی*. ۱۴(۲)، ۱-۲۶. doi: 10.22051/jaasci.10.22051.45839,1817
۶. ساری، محمدعلی؛ حسین زاده، عبدالله و طباطبائی، مهسالسادات. (۱۴۰۱). نقش اجتناب مالیاتی در افزایش ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌های راهبردی بودجه و مالی*. ۳(۲)، ۱۸۷-۲۱۴.
7. Abdul Wahab, N. S., & Holland, K. (2015). The persistence of book-tax differences. *British Accounting Review*, 47(4), 339-350. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2014.06.002>.
8. Cao, Y., Feng, Zh., Lu, M., Shan, Y., (2021). Tax avoidance and firm risk: evidence from China. *Accounting and Finance*. 61 (3). 4967-5000. <https://doi.org/10.1111/acfi.12769>.
9. Chen, W. and Meng, F. (2025), "Sustainable development, economic policy uncertainty and tax risk", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, Vol. 16 No. 1, pp. 1-43. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-11-2023-0803>
10. Choi, J., & Park, H. (2022). Tax Avoidance, Tax Risk, and Corporate Governance: Evidence from Korea. *Sustainability*, 14(1), 469. <https://doi.org/10.3390/su14010469>
11. Cook, K.A., Moser, W.J. and Omer, T.C. (2017), "Tax avoidance and ex ante cost of capital", *Journal of Business Finance and Accounting*, Vol. 44 Nos 7/8, pp. 1109-1136
12. Drake, K.D., Lusch, S.J. and Stekelberg, J. (2019), "Does tax risk affect investor valuation of tax avoidance?" *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Vol. 34 No. 1, pp. 151-176
13. Graham, J. R., Raedy, J. S., & Shackelford, D. A. (2012). Research in accounting for income taxes. *Journal of Accounting and Economics*, 53(1-2), 412-434. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2011.11.006>
14. Goh, B.W., Lee, J., Lim, C.Y. and Shevlin, T. (2016), "The effect of corporate tax avoidance on the cost of equity", *The Accounting Review*, Vol. 91 No. 6, pp. 1647-1670.

15. Guedrib, M. and Marouani, G. (2023), "The interactive impact of tax avoidance and tax risk on the firm value: new evidence in the Tunisian context", *Asian Review of Accounting*, Vol. 31 No. 2, pp. 203-226. <https://doi.org/10.1108/ARA-03-2022-0052>
16. Guedrib, M. and Hamdi, Z. (2025), "Investigating tax risk's influence on tax avoidance and debt costs: evidence from France", *Journal of Financial Crime*, Vol. 32 No. 2, pp. 321-336. <https://doi.org/10.1108/JFC-03-2024-0111>
17. Guedrib, M. and Bougacha, F. (2024), "The moderating effect of tax risk on the relationship between tax avoidance and firm risk: empirical evidence in the French context", *International Journal of Law and Management*, Vol. 66 No. 4, pp. 468-495. <https://doi.org/10.1108/IJLMA-06-2023-0140>
18. Guenther, D. A., Matsunaga, S. R., & Williams, B. M. (2017). Is tax avoidance related to firm risk? *The Accounting Review*, 92(1), 115–136. <https://doi.org/10.2308/accr-51408>.
19. Habib, A., Ranasinghe, D., & Perera, A. (2024). Strategic Deviation and Corporate Tax Avoidance: A Risk Management Perspective. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(4), 144. <https://doi.org/10.3390/jrfm17040144>
20. Heitzman, S. and Ogneva, M. (2019), "Industry tax planning and stock returns", *The Accounting Review*, Vol. 94 No. 5, pp. 219-246.
21. Hutchens, M. and Rego, S.O. (2015), "Does greater tax risk lead to increased firm risk?" *Working paper, available at SSRN*: <https://ssrn.com/abstract/4218656>
22. Hutchens, M., Rego, S.O. and Williams, B. (2020), "Tax avoidance, uncertainty, and firm risk", *Working paper, available at SSRN*: <https://ssrn.com/abstract/4334859>
23. Miller, E.M. (1977), "Risk, uncertainty, and divergence of opinion", *The Journal of Finance*, Vol. 32 No. 4, pp. 1151-1168.
24. Liu, X., Cui, S., Du, C. and Brisker, E.R. (2025), "How to make ladies take higher risk? Female executives and corporate risk-taking in China: board social capital and marketization", *International Journal of Managerial Finance*, Vol. 21 No. 1, pp. 111-156. <https://doi.org/10.1108/IJMF-10-2023-0494>
25. Rego, S.O. and Wilson, S. (2012), "Equity risk incentives and corporate tax aggressiveness", *Journal of Accounting Research*, Vol. 50 No. 3, pp. 775-810.
26. Thai, H.M., Dang, K.N., Nor, N.M., Nguyen, H.T. and Nguyen, K.V. (2025), "Corporate tax avoidance and stock price crash risk: the moderating effects of corporate governance", *International Journal of Emerging Markets*, Vol. 20 No. 1, pp. 1-25. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-11-2021-1767>
27. Wahab, Nor Shaipah Abdul, Collins G. Ntim, Wei Ling Tye, Mohammad Hassan Shakil (2022). Book-tax differences and risk: Does shareholder activism matter? *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 5(1):20-33
28. Yoon, B., Lee, J.-H. and Cho, J.-H. (2021), "The effect of ESG performance on tax avoidance-evidence from Korea", *Sustainability*, Vol. 13 No. 12, p. 6729
29. Zheng, Q., Xu, Y., Liu, H., Shi, B., Wang, G., Ding, B., (2024). A Survey of Tax Risk Detection Using Data Mining Techniques. *Engineering*. 34. <https://doi.org/10.1016/j.eng.2023.07.014>

An analysis of corporate risk response to tax audacious activities with a focus on risk and tax avoidance

Ghadir Sorani¹

Ahmad Karimi Khozani²

Abstract

It is impossible to operate in an economic environment without accepting risk, but risk must be at a level that does not harm the reputation and future of the company. Therefore, companies must accept a range of risks that are based on rational behavior. Sometimes companies take actions that affect the company's risk and impose costs on it, which includes behaviors in the field of tax planning. The present study has attempted to evaluate the effect of tax avoidance on risk by applying the role of tax risk moderator. For this purpose, 136 companies were selected from among the companies listed on the Tehran Stock Exchange using the screening method and analyzed in the period from 1395 to 1402. The research used mixed data with a retrospective nature and the deductive method was used in interpreting the results. Modeling was also formed in the context of multivariate regression. The findings indicate that in companies that have more tax avoidance, corporate risk has increased significantly. On the other hand, the findings indicate that tax risk has strengthened the positive effect of tax avoidance on risk in the companies studied. These results serve as a warning to managers about the consequences of tax planning and reckless behavior in this regard, which ultimately increases the company's risk and will change the market's view of the company.

Keywords

Corporate risk, tax avoidance, tax risk

1. PhD student in Accounting, Department of Accounting, Shahrekord Branch, Islamic Azad University, Shahrekord, Iran (Corresponding author: sorani9898gh@gmail.com)
2. Master's student, Department of Accounting, Faculty of Management and Economics, Lorestan University, Khorramabad, Iran (akarimikhozani@gmail.com)